

GRIP VA RESPIRATOR KASALIKLARNING EPIDEMIOLOGIYASI VA PROFILAKTIKASI

Mamatqulov Tal'at Toxirovich

Sam DTU Epidemiologiya kafedrasi assistant o'qituvchisi

Ibragimova Fayyoza,

Rasulova Lutfiya

Tibbiy profilaktika ishi fakulteti 503 gr talabalari

Annotatsiya: *Gripp va respirator kasalliklar o'zlarining yuqori o'tkazuvchanligi va epidemiyalar ehtimoli tufayli jiddiy global sog'liq muammolarini keltirib chiqaradi. Ushbu maqola aholi zichligi va zaif immunitet kabi xavf omillarini ta'kidlab, ularning epidemiologiyasini o'rganadi. Profilaktik choralar, jumladan emlash, gigiena va immunitetni mustahkamlash kasallik tarqalishini kamaytirish uchun juda muhimdir. Jamoat salomatligiga qaratilgan tadbirlarni ta'kidlagan holda, tadqiqot ularning ta'sirini yumshatishda xabardorlikning muhimligini ta'kidlaydi.*

Kalit so'zlar: *Gripp, respirator kasalliklar, epidemiologiya, profilaktika, emlash, gigiena, immunitet, aholi salomatligi, xavf omillari, mavsumiy infeksiyalar.*

Kirish

Nafas olish organlari kasalliklari, shu jumladan gripp, ularning tez tarqalishi va keng tarqalgan epidemiyalar va pandemiyalarni keltirib chiqarish potentsiali tufayli global sog'liqni saqlash uchun jiddiy tashvish bo'lib qolmoqda. A, B va C tipidagi viruslar keltirib chiqaradigan gripp, ayniqsa, kuz va qishda mavsumiy tarqalishi va mutatsiyaga kirishishi, yangi shtammlarning paydo bo'lishiga olib kelishi bilan ajralib turadi. Ko'pincha bakteriyalar, viruslar yoki zamburug'lar keltirib chiqaradigan boshqa nafas olish yo'llari infeksiyalari ham butun dunyo bo'ylab sezilarli kasallanish va o'limga hissa qo'shadi. Ushbu kasalliklarning tarqalishiga aholining yuqori zichligi, noto'g'ri gigiena amaliyoti va immunitetning zaiflashishi, ayniqsa bolalar, qariyalar va surunkali kasalliklarga chalingan odamlar kabi omillar yordam beradi. Ushbu kasalliklarning tarqalishini nazorat qilish va ta'sirini kamaytirish uchun epidemiologik xususiyatlarni tushunish va samarali profilaktika choralarini ko'rish muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqola gripp va respirator kasalliklarning epidemiologiyasi haqida umumiy ma'lumot berish, ularning tarqalishiga yordam beruvchi xavf omillarini o'rganish va samarali profilaktika strategiyalarini, jumladan emlash, gigiena va sog'liqni saqlash tashabbuslarini ta'kidlashga qaratilgan. Ushbu jihatlarni ko'rib chiqish orqali tadqiqot nafas yo'llari kasalliklari yukini minimallashtirishda faol choralar muhimligini ta'kidlashga harakat qiladi.

Materiallar va usullar

Ushbu tadqiqot gripp va respirator kasalliklarning epidemiologiyasi va profilaktikasini o'rganish uchun tavsiflovchi va tahliliy metodologiyadan foydalanadi. Ma'lumotlar xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar, jumladan Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST), Kasalliklarni nazorat qilish va oldini olish markazlari (CDC) va O'zbekiston Sog'liqni saqlash vazirligidan olingan bo'lib, 2015-yildan boshlab hisobotlar, nashrlar va statistik ma'lumotlarga e'tibor qaratildi. 2024. Mavzuni har tomonlama tushunishni ta'minlash uchun ko'rib chiqilgan maqolalar va klinik tadqiqotlar ham ko'rib chiqildi.

Tadqiqot yuqori xavf guruhiga, jumladan, bolalar, qariyalar va surunkali kasalliklarga chalingan yoki immuniteti zaif odamlarga qaratilgan. Ma'lumotlarni tahlil qilish mavsumiy tendentsiyalarni, tarqalish dinamikasini va gripp va boshqa respirator kasalliklarning geografik tarqalishini baholashni o'z ichiga oladi. Kasallikning tarqalishiga yordam beruvchi ekologik, demografik va xulq-atvor omillari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun statistik usullar qo'llanildi.

Profilaktik chora-tadbirlar emlash dasturlari, sog'liqni saqlash kampaniyalari, gigiyena amaliyoti va hukumat siyosatining samaradorligini o'rganish orqali baholandi. Tadqiqot turli hududlarda vaktsina qamrovi, samaradorlik ko'rsatkichlari va jamoatchilikni xabardor qilish kampaniyalari haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oldi. Eng yaxshi tajribalar va innovatsion yondashuvlarni ta'kidlash uchun nafas olish kasalliklarini nazorat qilish bo'yicha global strategiyalarning qiyosiy tahlillari o'tkazildi.

Metodologiya shuningdek, epidemiyalar paytida izolyatsiyalash amaliyoti va ta'limning gigiyena xatti-harakatlarini yaxshilashga ta'siri kabi jamoat darajasidagi tadbirlarni ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. Ushbu ko'p qirrali yondashuv gripp va boshqa respirator kasalliklar tarqalishini nazorat qilish va oldini olish bo'yicha dalillarga asoslangan tushunchalarni taqdim etishga qaratilgan.

Natijalar va muhokama

Epidemiologik ma'lumotlarning tahlili shuni ko'rsatdiki, gripp va respirator kasalliklar global sog'liqni saqlash muammolari bo'lib qolmoqda, mavsumiy cho'qqilar kuz va qishda kuzatiladi. A grippi viruslari og'ir epidemiyalar va pandemiyalarning asosiy sababi sifatida aniqlandi, mutatsiya tezligi mavjud profilaktika strategiyalariga qarshi turadigan yangi shtammlarning paydo bo'lishiga yordam berdi. Bakteriyalar va zamburug'lar keltirib chiqaradigan boshqa respirator kasalliklar aholi zich joylashgan va kam ta'minlangan hududlarda ko'proq tarqalganligini ko'rsatib, kasallikning tarqalishida ijtimoiy-iqtisodiy omillarning rolini ta'kidladi.

Transmissiya dinamikasi: Gripp va respirator kasalliklarning asosiy yuqish usuli havo tomchilari orqali. Odamlar gavjum muhit, noto'g'ri ventilyatsiya va yomon gigiyena qoidalari tarqalishiga asosiy hissa qo'shdi.

Yuqori xavf ostidagi aholi: Zaif guruhlar, jumladan, bolalar, qariyalar va immunitet tanqisligi bo'lgan shaxslar nomutanosib ravishda ta'sir ko'rsatdi, kasallanish va o'lim ko'rsatkichlari yuqori. Bu guruhlar, shuningdek, ba'zi hududlarda emlashning kamroq qamrovini ko'rsatdi, bu esa kasallik natijalarini kuchaytirdi.

Profilaktik chora-tadbirlar: Emlash eng samarali profilaktika vositasi bo'lib, emlangan populyatsiyalarda gripp bilan kasallanishni 60% gacha kamaytiradi. Biroq, vaktsinaning ikkilanishi va kam daromadli hududlarda immunizatsiya dasturlariga etarli darajada kirish imkoni yo'qligi uning umumiy samaradorligini cheklab qo'ydi. Sog'liqni saqlash sohasidagi ta'limning yaxshilanishi vaktsinani qabul qilishni sezilarli darajada oshirdi.

Gigiena amaliyotlari: Qo'llarni muntazam yuvish, niqob kiyish va simptomatik odamlarni izolyatsiya qilish kabi kuchaytirilgan gigiena choralari nafas olish kasalliklari tarqalishini kamaytirdi. Sog'liqni saqlash bo'yicha kuchli kampaniyalarga ega bo'lgan mamlakatlarda minimal aralashuvga ega bo'lganlarga qaraganda kamroq holatlar qayd etilgan.

Muhokama:

Topilmalar gripp va respirator kasalliklar yukini yumshatish uchun keng qamrovli emlash dasturlari va sog'liqni saqlash tashabbuslarining muhim zarurligini ta'kidlaydi. Emlash nafaqat og'ir holatlarning oldini oladi, balki keng tarqalgan epidemiyalar ehtimolini ham kamaytiradi. Vaktsinalar haqida ikkilanishni bartaraf etish uchun vaktsinalarning xavfsizligi va afzalliklariga qaratilgan maqsadli xabardorlik kampaniyalarini o'tkazish juda muhimdir.

Gigiyena ta'limi va yaxshilangan sanitariya sharoitlari, ayniqsa, respirator kasalliklar yuki yuqori bo'lgan resurslar cheklangan sharoitlarda muhim bo'lib qolmoqda. Siyosatchilar sog'liqni saqlash infratuzilmasiga sarmoya kiritishga ustuvor ahamiyat berishlari va profilaktika choralari adolatli kirishni ta'minlashlari kerak.

Natijalar, shuningdek, virus mutatsiyalari va paydo bo'lgan patogenlar keltirib chiqaradigan muammolarni hal qilish uchun doimiy monitoring va tadqiqotlar muhimligini ta'kidlaydi. Samarali vaktsinalar va davolash usullarini ishlab chiqish va tarqatish uchun xalqaro hamkorlikdagi sa'y-harakatlar zarur. Jamiyat darajasidagi tadbirlarni global strategiyalar bilan integratsiyalashuvi butun dunyo bo'ylab respirator kasalliklarning ta'sirini kamaytirishga kompleks yondashuvni ta'minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, gripp va respirator kasalliklar yuqori o'tkazuvchanligi va mavsumiy tarqalishi tufayli jiddiy global sog'liq muammolarini keltirib chiqarishda davom etmoqda. Ushbu tadqiqot ushbu kasalliklarning og'irligini yumshatishda keng qamrovli profilaktika strategiyalarining, jumladan, emlash, gigienani targ'ib qilish va aholi salomatligini mustahkamlash muhimligini ta'kidlaydi. Vaktsinatsiya eng samarali vosita bo'lib qolmoqda, ammo uning muvaffaqiyati vaktsinaning ikkilanishi

va foydalanish imkoniyati kabi to'siqlarni bartaraf etishga bog'liq. Kengaytirilgan gigiena amaliyotlari va sog'liqni saqlash kampaniyalari kasallikning tarqalishini kamaytirishda, ayniqsa, yuqori xavf ostida va resurslar cheklangan populyatsiyalarda sezilarli muvaffaqiyatlar ko'rsatdi. Siyosatchilar sog'liqni saqlash infratuzilmasi, vaksinalarning adolatli taqsimlanishi va barqaror oldini olish bo'yicha sa'y-harakatlarni ta'minlash uchun xabardorlik dasturlariga sarmoya kiritishga ustuvor ahamiyat berishlari kerak. Virus mutatsiyalari va yangi nafas yo'llarining patogenlari kabi paydo bo'ladigan tahdidlarni bartaraf etish uchun doimiy tadqiqotlar, kuzatuvlar va xalqaro hamkorlik zarur. Gripp va respirator kasalliklar bilan bog'liq kasallanish va o'limni kamaytirish, pirovardida global sog'liqni saqlash natijalarini yaxshilash uchun proaktiv va integratsiyalashgan yondashuv juda muhim bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qodirovich B. D., Muqaddas Q., Akbar E. O'TKIR RESPIRATOR VIRUSLI INFEKSIYALAR EPIDEMIOLOGIYASI VA PROFILAKTIKASI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 49. – №. 4. – C. 157-160.
2. Kodirovich B. D. Epidemiology and Prevention of Covid-2019 //Miasto Przyszłości. – 2024. – T. 53. – C. 84-87.
3. Qodirovich B. D. et al. VIRUSLI GEPATIT A NING OLDINI OLIH VA EPIDEMIOLOGIYASI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 33. – №. 1. – C. 94-97.
4. Usmonovna V. M., Qodirovich B. D. SCIENTIFIC ANALYSIS OF VIOLENT INFECTIOUS DISEASES AND THEIR CONTROL //EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE. – 2023. – T. 3. – №. 9. – C. 149-153.
5. Qodirovich B. D. FIRST AID IN CASE OF ACCIDENTAL INJURY //TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2023. – T. 3. – №. 5. – C. 181-185.
6. Qodirovich B. D. General concept of the positive impact and criteria of the science of life activity safety on human life //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – T. 11. – №. 3. – C. 172-175.
7. Qodirovich B. D. HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI FANINING INSON HAYOTIGA IJOBIY TA'SIRI VA MEZONLARI HAQIDA UMUMIY TUSHUNCHA. – 2023.
8. Qodirovich B. D. Forming a Culture of Life Activity Safety in General Secondary Education Institutions //Eurasian Research Bulletin. – 2023. – T. 17. – C. 1-3.
9. АГЕНТАМИ П. БАКТЕРИОЛОГИК ВОСИТАЛАР БИЛАН ЗАРАРЛАНГАН ЎЧОҚДА ЭПИДЕМИЯГА ҚАРШИ ЧОРА

ТАДБИРЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ХУҚУҚИЙ АСПЕКТЛАРИ
//Биология. – 2022. – №. 3. – С. 136.

10. Muhamadievich N. A., Kodirvich B. D. Patriotic Education as one of the Components Of National Security. Eurasian Scientific Herald 6, 88-90. – 2022.
11. Қобилов, Н., Қаршибоев, Ж., & Худоёрова, М. (2024). САМАРҚАНД ВИЛОЯТИДА ПАРАЗИТАР КАСАЛЛИКЛАРНИНГ ТАРҚАЛИШИ ВА САБАБЛАРИНИ ЎРГАНИШ. *Ilm-fan va ta'lim*, 2(2 (17)).
12. Қобилов, Н., Қаршибоев, Ж., & Худоёрова, М. (2024). ВИРУСЛИ ГЕПАТИТ А КАСАЛЛИГИНИНГ ТАРҚАЛГАНЛИГИ ВА УНИНГ ЭПИДЕМИОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ. *Ilm-fan va ta'lim*, 2(2 (17)).
13. Kabilov, N., Hasanov, U., & Khakimov, A. (2023). STUDY OF THE SPREAD AND CAUSES OF PARASITIC DISEASES IN SAMARKAND REGION. *Talqin va tadqiqotlar*, 1(26).
14. Kabilov, N., & Hasanov, U. (2023). PREVALENCE OF VIRUS HEPATITIS A DISEASE AND ITS EPIDEMIOLOGY CHARACTERISTICS. *Interpretation and researches*, 1(8).
15. Kobilov, N., & Hasanov, U. (2023). EPIDEMIOLOGICAL ANALYSIS OF VIRUS HEPATITIS A IN SAMARKAND REGION. *Interpretation and researches*, 1(8).
16. Nuriddinovich, K. N., Mirkomolovich, M. S., & Otkirovna, F. K. (2024). Preventive Measures to Prevent HIV Infection in Pregnant Women. AMALIY VA FUNDAMENTAL TADQIQOTLAR JURNALI| JOURNAL OF APPLIED AND FUNDAMENTAL RESEARCH, 3(5), 122-125.
17. Nuriddinovich, K. N. (2024). Epidemiological Analysis of Virus Hepatitis a in Samarkand Region. AMALIY VA FUNDAMENTAL TADQIQOTLAR JURNALI| JOURNAL OF APPLIED AND FUNDAMENTAL RESEARCH, 3(5), 116-118.
18. Nuriddinovich, K. N. (2024). Epidemiological Characteristics of the Spread of Hiv Infection Among the Population in Samarkand Region. SCIENTIFIC JOURNAL OF APPLIED AND MEDICAL SCIENCES, 3(5), 559-560.
19. Toxirovich M. T. MAMLAKATIMIZDA SANITARIYA-EPIDEOMOLOGIK OSOYISHTALIK VA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH TO'G'RISIDA //Journal of new century innovations. – 2024. – T. 47. – №. 1. – С. 55-61.
20. Hikmatovich I. N., Temirovich E. R., Toxirovich M. T. Local Treatment of Patients with Genital Herpes. – 2023.
21. Муродқосимов С., Маматкулов Т. Т., Нуриддинович Қ. Н. САМАРҚАНД ВИЛОЯТИДА СИЛ КАСАЛЛИГИ АНИҚЛАНГАН ХОЛАТЛАР БУЙИЧА

- ЭПИДЕМИОЛОГИК БАХОЛАШ //GOLDEN BRAIN. – 2023. – Т. 1. – №. 12. – С. 172-177.
- 22.Saidolim M., Egamberdieyich M. A., Toxiroyich M. T. Epidemiological Assessment of OIH Infection Among the Samarkand Region's Leprous Population Groups //Central Asian Journal of Medical and Natural Science. – 2023. – Т. 4. – №. 2. – С. 115-119.
- 23.Axmedova M. T., Mamatqulov T., Umarova S. R. Modern Requirements in the Development of Conflict Culture of Future Medical Workers //Scholastic: Journal of Natural and Medical Education. – 2023. – Т. 2. – №. 2. – С. 282-285.
- 24.Murodkosimov, S., Temirovich, E. R., Egamberdievich, M. A., Toirovich, M. T., & Khudshidovna, S. U. (2022). PREVENTING HIV INFECTION IN PREGNANT WOMEN. *World Bulletin of Public Health*, 10, 143-145.
- 25.Saidolim M., Toxirovich M. T. PREVENTION OF HIV INFECTION AMONG HEALTHE //World Bulletin of Public Health. – 2023. – Т. 19. – С. 189-193.
- 26.Bakirov.A.A TERI LEYSHMANIOZINING EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI VA UNING OLDINI OLISH CHORA-TADBIRLARINI TAKOMILLASHTIRISH //TADQIQOTLAR. UZ. –2024. –Т. 48. –№. 1. –С. 18-22
- 27.Ibragimov. P. S O'ZBEKISTONDA SIL KASALLIGINING EPIDEMIOLOGIK NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH //TADQIQOTLAR. UZ. –2024. –Т. 48. –№. 1. –С. 23-28